

Збірник наукових праць

“Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 13. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2008. – 311 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Члени редколегії:

Гайбонюк Володимир Дорофійович, кандидат історичних наук, професор, Заслужений діяч культури України (м. Рівне).

Галуха Любов Юріївна, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Давидюк Руслана Петрівна, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Литвинчук Анатолій Іванович, кандидат історичних наук, професор, Заслужений діяч культури України (м. Рівне).

Савчук Петро Оксентійович, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Терешко Юрій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії” визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 6 від 31 січня 2008 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12. Рівненський державний гуманітарний університет

38. Op.cit.- S.149.
39. Op.cit.- S.158 – 159.
40. Op.cit.- S.165.
41. Op.cit.- S.165-166.
42. Див.: Op.cit.- S.172-190.
43. Див.: Op.cit.- S.190
44. Kořalka, J. Op.cit.- S.66
45. Hrodek D. A kolektiv. Slovanství ve středoevropském prostoru. Ilure, dezilure a realita. Prardubicka konference (22-24 dubna 2004) Praha: Libri, 2004,- S.7.
46. Prařak A. Āeské obrozeni, - S.190.
47. Див.: Op.cit.- S. 190-191.
48. Op.cit.- S.191.
49. Op.cit.- S.191-192.
50. Op.cit.- S.192.
51. Op.cit.- S.197.
52. Op.cit.- S.198.
53. Op.cit.
54. Op.cit.- S.204.
55. Op.cit.- S.204-205.
56. Urban Otto. Āeský liberalismus v 19 století. //Āeský liberalismus. Texty a odobnosti. Praha, 1995, - S.17-18
57. Op.cit.- S.214-216.
58. Op.cit.- S.216.
59. Op.cit.- S.228.
60. Op.cit.- S.237.
61. Див.: Op.cit.- S.238-251.
62. Op.cit.- S.252.
63. Op.cit.- S.252-253.
64. Op.cit.- S.258.

УДК: 323.1 (477.8)

М.Гон

ГАЛИЧИНА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.: ФОРМУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКОГО СЕГМЕНТУ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ АВСТРО-УГОРЩИНИ

Особливість дослідницьких векторів вітчизняної історичної науки останніх двох десятиліть дозволяє стверджувати, що визначальним епіцентром уваги її представників залишається минувшина титульної нації України. Це не означає, що історія національних меншин не розробляється або ж ігнорується. Навпаки, за роки незалежності з'явилися десятки статей і монографій, які присвячені різним аспектам життєдіяльності чехів, німців, євреїв та представників інших націй, що проживали на теренах сучасної Української держави. Проте в українській історіографії і зараз залишається чимало не з'ясованих проблем, які пов'язані з формуванням партійно-політичного представництва національних меншин у Західній Україні на зламі ХІХ-ХХ ст.

Дослідження цієї теми є важливою не тільки в контексті повномасштабного відображення політичної історії національних меншин. Реалізація обраного нами завдання - вивчення процесу формування партійних інституцій євреїв у Галичині, їх інституціоналізації, з'ясування особливостей партійних платформ - сприятиме кращому розумінню прагнень і устремлінь тих, з ким пліч-опліч співіснували українці, допомагатиме осягненню причин їхніх консенсусів, суперечностей і конфліктів. Ці міркування визначають наукову актуальність нашої розвідки.

Проблеми, яка обрана нами в якості предмету дослідження, в той чи інший спосіб торкалися лише поодинокі сучасні вчені. Зокрема, Я. Хонігсман [11] та В.Меламед. Так останній, наприклад, розкрив окремі аспекти формування та діяльності єврейських партій у Львові в контексті їхньої боротьби за здобуття національних прав у 1849-1918 рр. [14, с. 107-112, 129-135]. Такий стан розробки питання є додатковим аргументом для доведення наукової актуальності досліджуваної в даній статті проблеми.

Остання чверть ХІХ ст. охарактеризувалася новими віяннями в суспільно-політичному житті Австро-Угорщини. В той час у галицькому єврейському середовищі завершувався тривалий процес переоцінки суспільних ідеалів. У дилемі дефініцій - євреї-релігійна спільнота та євреї-народ – поступово перемагала остання.

Зрушення в єврейській громадській думці започаткувала Хаскала - просвітницька течія у середовищі єврейської інтелігенції, що поширилася у краю з початку ХІХ ст. Один з видатних представників її першого покоління філософ Нахман Крахмал (1785, Броди - 1840, Тернопіль) обґрунтував історію Ізраїлю не в традиційній для того часу парадигмі релігійної общини, а як народу. Вперше в основу періодизації єврейської історії були покладені національно-політичні критерії [1, с. 30, 40].

У час Хаскали в Галичині чи не найактивніше в Східній Європі відроджується іврит. Гебрайська мова, яка раніше слугувала мовою богослужіння, в нових історичних умовах, які були визначені впливом ідей єврейського просвітництва, стає модерним «знаряддям» секулярного мислення. Поруч із періодикою польською та німецькою мовами постають часописи, що видаються гебрайською. Контекстом єврейської літератури періоду Хаскали звучить завдання звільнення євреїв з тісних меж гетто [28, s. 91].

Процес утвердження національних цінностей серед єврейської громадськості Галичини виявився довготривалим. Далися взнаки ортодоксальні настрої та міцні позиції традиціоналістів. До того ж у середовищі єврейської інтелігенції визначилися тенденції асиміляції. Її прибічники утворили низку організацій. Так, у Львові в другій половині XIX ст. постали товариства «Шомер Ізраель» (Сторожа Ізраїлю), яке об'єднало прибічників асиміляції в лоні німецької культури, та «Агудас-Ахім» (Союз братів) – речник польського вектору асиміляції [14, с. 111-112]. Як наслідок в епіцентрі єврейського суспільного життя опинилися хасиди-ортодокси, які опонували як прибічникам світської освіти, так і асиміляції [18, с. 79, 91-92].

І все ж новітні віяння в європейському суспільно-політичному житті сприяли як боротьбі з асиміляцією, так і звільненню духовного потенціалу нації з полону консервативно-ортодоксального світосприйняття. Наприкінці XIX ст. розчиненню в лоні чужих культур протиставлено національні ідеали. Водночас дала свої результати і секуляризація: частина єврейської громадськості відмовилася від подальшого очікування Месії, озброювалася гаслами практичних дій у боротьбі за національне та громадянське рівноправ'я. На авансцену вийшла нова генерація - молодь, що обстоювала ідеали національного ренесансу.

Соціальні та суспільно-політичні суперечності, які особливо рельєфно окреслилися в Австро-Угорщині наприкінці XIX - на початку XX ст., як і поступово зростаюча соціальна активність її громадськості, зумовили формування партій та партійно-політичної системи в Галичині. В той час, наприклад, серед польського населення краю постали партійні структури, що репрезентували широкий спектр суспільних рухів: консервативний, християнський, народний, соціалістичний, ліберальний. У середовищі останнього поступово формувалася націоналістичний рух [23, s. 49-51].

Наприкінці XIX - на початку XX ст. у вирішенні кардинального завдання - відродження державності - польські партійно-політичні сили обстоювали різні підходи. У спектрі імовірних шляхів поновлення розчленованої наприкінці XVIII ст. Речі Посполитої вироблено три стратегічні підходи. Національно-демократична партія покладалася на допомогу царської Росії та Антанти. Інша група польських політиків на чолі з Ю.Пілсудським сподівалися досягти стратегічного завдання за допомогою Центральних держав. Натомість партії лівого крила польського національного табору пов'язували питання національного відродження з революційними перетвореннями в Європі [2, с. 177-178].

Детермінантою становлення партійно-політичної системи в Галичині стало й національне питання іншої бездержавної нації - українців. На початку XX ст. найпотужніша партійна структура українського національного табору - Національно-демократична партія - декларувала: «Ідеалом нашим повинна бути незалежна Русь-Україна, в якій би всі частини нашої нації об'єдналися в одну новочасну культурну державу» [17, с. 141]. Державницькі позиції обстоювали й інші організаційно структуровані сили - Українська соціал-демократична та Українська радикальна партії. Інші ж - Руська народна партія та Католицький русько-народний союз - репрезентували москвофільську та проавстрійську орієнтації [12, с. 92-97].

Не залишилася осторонь партійної структуризації й єврейська громадськість. Її передумовою став імператив національного ренесансу. Він визначав, з одного боку, завдання відродження історичної батьківщини в Ерец-Ізраель, з другого - здобуття реального національного рівноправ'я у краю, оскільки в Австро-Угорщині, до складу якої входила Галичина, євреїв нацією не визнавали. Обстоюючи в цілому спільні завдання, єврейська громадськість водночас репрезентувала контрверсійні підходи до багатьох актуальних проблем доби. Центральним стало питання майбутнього місцезнаходження нації: одні покладали надії на розв'язання єврейського питання у краю, де проживали, інші зробили категоричну ставку на відродження державності у Палестині. Далися взнаки й відмінні світоглядні орієнтири: традиціоналісти, як і раніше, поклалися на веління Месії, інші виступали речниками боротьби за громадянські і національні права.

У спектрі факторів, що розмежували єврейську громадськість, - суспільні ідеали. Дилема національного і соціального, класового стала своєрідним бар'єром, що розмежував єврейську громадськість по різних партійних таборах. Разом з тим на зламі XIX-XX ст. простежувався й інший підхід у визначенні діалектики національного ідеалу, що зростав на паритетних засадах національного і соціального. Зрештою, соціальна стратифікація євреїв призвела до визначення відмінних стратегічних завдань.

Отже, єврейська громадськість шукала відповіді на численні питання доби. Віддзеркалені у фокусі національних ідеалів, вони розмежували єврейську громадськість, обумовили утворення широкого спектру її партійно-політичного представництва.

Першими з-посеред єврейських національних партій організаційно структурувалися палестинофіли. Ще в 1882 р. у Львові відбувся перший сіоністський вечір, через п'ять років постав провісник палестинофільського руху - організація «Ціон». На початку 1890-х нею оприлюднено брошуру «Якою

повинна бути програма єврейської молоді». Це була політична декларація молодої генерації галицьких євреїв, яка, зокрема, закликала: «Геть із зручним асиміляційним маскарадом! Геть з догідливим музикою Янкелем і його шанувальниками!» [22, с. 289]. Брошура заманіфестувала прагнення єврейської молоді до національного відродження [20].

Етапним на цьому шляху став 1893 р., коли у Львові постала Єврейська національна партія Галичини. Своім завданням вона визначила утворення єврейського територіального центру у Палестині, який розглядався як єдиний можливий засіб реального зцілення від національної упередженості та ксенофобії. Протосіонізм у Галичині набрав організаційних форм.

Ухвалена Єврейською національною партією (ЄНП) програма сформулювала завдання палестинської роботи. Зокрема - створення колонізаційних установ у краю та підготовка до заснування колонії в Палестині, пропагування й навчання гебрайської мови.

Концептуальні засади програмного документу ЄНП - завдання зміцнення національної самоідентифікації євреїв, захисту їхніх громадянських прав та самостійного політичного курсу, що означало відмову від ролі носіїв чужих (головним чином польських) інтересів [16, с. 152-154].

Швидку популяризацію ідей Єврейської народної партії пояснює у першу чергу національний фермент її ідеологічної доктрини. До 1895 р. у Галичині діяли близько 30 її осередків [16, с. 153], що об'єднували 2,5 тисячі палестинофілів. Перейменування організації стало закономірним результатом кристалізації національних ідеалів: 4 листопада 1895 р. вона прибрала назву Партії сіоністів Галичини. Її очолив А.Зальч [14, с. 130; 11, с. 17].

Наступного року єврейське суспільно-політичне життя збудила книга віденського журналіста Теодора Герцля «Das Judenstaat» (Єврейська держава). Оригінальність його міркувань полягала в тому, що, трактуючи єврейське питання виключно національним, Т.Герцль пропонував надати йому водночас політичного звучання [3, с. 15]. Ізраїльський вчений Ш.Авінері з цього приводу зазначає: «Герцль першим здійснив пролом у єврейській та світовій суспільній думці, перетворивши національне вирішення єврейського питання з теми, яка обговорювалася на сторінках провінційної періодичної преси, ... в проблему, яка зацікавила широкі кола в усьому світі» [1, с. 130].

Перший сіоністський конгрес, в якому брали участь і представники Галичини (зокрема Львова та Коломиї [15, с. 148]), відбувся 1897 р. у Базелі. Він виробив програму, яка передбачала реалізацію завдання утворення національного осередку євреїв у Палестині за згодою великих держав і Туреччини [3, с. 2]. Сіонізм вийшов на авансцену світової політики.

Суспільно-політичне життя євреїв Галичини кінця XIX ст. проходило під знаком стрімкого національного піднесення. Як зазначав сучасник тих подій В.Фельдман «маси, які не знали про існування сейму у Львові, розпалювалися пристрастями при виборах до базельського (сіоністського - М.Г.) конгресу; люди, які не мали уяви про топографію свого міста, про географію та історію рідної країни, морочилися над проблемами міжнародної дипломатії і колоніальної політики» [22, с. 289].

Чисельність сіоністів стрімко зростала. У 1898 р. у Галичині утворилися три центри Всесвітньої сіоністської організації: у Львові, Кракові та Станіславі (нині - Івано-Франківськ). Провідниками сіоністського руху в краю на початку XX ст. були М.Брауде, Г.Зіпер, брати Абрагам і Якуб Коркеси, О.Тон [9, арк. 77]. Керівник сіоністської організації Галичини початку XX ст. Адольф Станд був другом і близьким сподвижником Т.Герцля [8, арк. 6].

Сіонізм, що мав за мету ренесанс єврейської нації шляхом відродження державності, став викликом світогляду тих традиціоналістських кіл, які сподівалися на повернення історичної батьківщини євреям за велінням Месії. Модерна єврейська суспільно-політична доктрина віддала пріоритет національній ідеї і, тим самим, стала співзвучною європейським ідеалам кінця XIX - початку XX ст.

Аналізуючи поступ єврейської суспільно-політичної думки англійський вчений Н.Дейвіс зауважив: «Політичний сіонізм відрізнявся від решти виявів європейського націоналізму головним тим, що його священна національна земля лежала за межами Європи. А в решті аспектів він мав усі риси, властиві й іншим тогочасним національним рухам: самозречену мрійницьку еліту; складну ідеологію, основувану на націоналістичній інтерпретації історії та культури; широкий спектр політичної думки; ... цілий гурт ворогів і, попервах, жодного реального шансу на практичний успіх» [4, с. 872].

Сіонізм постав у той час, коли європейське суспільно-політичне життя визначалося вируванням ідеалів лібералізму, соціалізму та націоналізму. Збагативши варіативність останнього, сіонізм як суспільно-політична доктрина та масовий громадсько-політичний рух не міг уникнути впливу на нього тих суспільних ідеалів, які полонили свідомість європейської громадськості.

На початку XX ст. у лоні сіоністів утворилася фракція «Мізрахі» (назва походить від «Мерказ рухані» - Духовний центр) - наслідок популяризації сіоністських ідей серед релігійних єврейських сфер. Прихильники релігійного сіонізму протестували проти світської системи освіти, на якій наполягала більшість членів партії. Наслідком конфлікту став вихід «Мізрахі» з партії і утворення самостійної організації.

Бажання поєднати традицію з роботою, спрямованою на відродження Палестини, визначили основні програмні засади партії «Мізрахі»: поширення релігійної свідомості, знань Талмуду, підтримка переселення євреїв до Ерец-Ізраель [5, арк. 30].

На початку ХХ ст. у Галичині поширилися ідеї пролетарського сіонізму. Його прибічники, як і «Мізрахі», розпочали свою діяльність у складі Сіоністської партії. У 1906 р. вироблено програму, яка наступного року була прийнята «Єврейською соціал-демократичною партією Поалей-Ціон» (Робітники Сіону). У ній засаднича позиція - відродження національного вогнища в Палестині - поєднувалась з плеканням соціалістичних ідеалів [6, арк. 4].

З утворенням правого («Мізрахі») та лівого («Поалей-Ціон») крил Всесвітньої сіоністської організації формується її позафракційна ліберально-демократична більшість, яка прибрала назву «Загальних сіоністів». Тривалий час вона діяла без власної програми, дотримувалась ухвал Базельського конгресу. Лише в травні 1931 р. ухвалено програму в якій проголошено: «Загальний сіонізм визнає першість інтересів народу як цілісності і потреби відбудови Ерец-Ізраель... над ідеологією класів, груп чи станів і тому прагне, щоб усі інтереси... підпорядковувались загальним і національним цілям» [19, арк. 1].

Всі три сіоністські партії, що діяли в Східній Галичині, сповідували синтетичний сіонізм: поєднували сіоністську роботу з крайовою. Вони виступали на захист національного і громадянського рівноправ'я євреїв, домагалися для них національно-персональної автономії. Однак боротьба навколо національних гмін, змісту й характеру освіти, розбіжність у поглядах на мовне питання (їдиш - їврит) розхитували єдність сіоністів. До того ж «Мізрахі» як партія, що черпала своїх прибічників з релігійних сфер, віддалялась від секуляризованих кіл палестинофілів, особливо ж від лівого крила сіоністів. Останні, вважаючи соціальні суперечності непримиренними і сповідуючи ідеї класової боротьби, відмежувались як від правих, так і центристів.

Закономірною тенденцією суспільно-політичного життя в Галичині стало організаційне об'єднання соціально активної частини єврейського пролетаріату. З його середовища робітники-палестинофіли, а також працююча інтелігенція формували лави «Поалей-Ціон». Ті ж, хто не вірив у перемогу сіонізму чи схилився до перспективи подальшого життя у краю, де зросли, творили власні партійні структури. Як наслідок, наприкінці ХІХ ст. у Галичині постали дві єврейські соціал-демократичні партії - Загальноєврейський робітничий союз (Бунд) та Єврейська соціал-демократична партія (ЄСДП).

Популяризації ідей Бунду, що виник у 1897 р. у Вільно, сприяли, з одного боку, низький життєвий рівень єврейського пролетаріату та його подальша пауперизація, з другого - суспільні симпатії до соціалістичних ідеалів, що опанували громадськість наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст. Галицькі бундівці визначали своєю метою повалення капіталістичного устрою, домагалися гарантування та захисту прав національних меншин та права народів на самовизначення [7, арк. 8]. Як національна партія, Бунд об'єднував у своїх лавах пролетаріат за національною ознакою. Водночас у його ідеології вагоме місце посідали соціальні ідеали. Згодом, у 1919 р., на поставлене перед собою питання «чи ми націоналісти?» провідники партії відповідали: «перш за все - соціал-демократи» [24, с. 2].

Значно складнішим і довготривалішим виявився процес організаційного становлення ЄСДП. Її провісником у Галичині була Єврейська робітничка партія [27, с. 278]. Утворившись влітку 1892 р., вона невдовзі припинила самостійне існування. Як наслідок, на початку ХХ ст. прибічники соціал-демократичних ідей з-поміж галицького єврейського пролетаріату гуртувалися у складі Соціал-демократичної партії Галичини і Сілезії (СДПГіС).

Однак триваюча пауперизація єврейського пролетаріату і подальша популяризація соціал-демократичних ідей у його середовищі актуалізували завдання утворення їхньої самостійної організаційної структури. Як наслідок, у травні 1903 р. це питання було винесене на порядок денний львівської крайової конференції. У травні наступного року ця ж вимога прозвучала на конгресі соціал-демократів у Кракові [13, с. 2]. Дискусія навколо питання виходу зі складу СДПГіС та утворення самостійної партії велася у щомісячнику «Дер їдише соціалдемократ», що виходив у Львові. Полеміка, яка розгорталася на шпальтах цього органу, одночасно слугувала поширенню в робітничому середовищі аргументації прибічників самостійних дій.

Остаточному вирішенню питання сприяли ухвали краківського конгресу СДПГіС 1904 р. і професійного робітничого з'їзду, що відбувся 1905 р. у Перемишлі. Зокрема, перший, всупереч власній ухвалі від 1903 р., ухвалив ліквідувати Єврейський агітаційний комітет, на який покладалося завдання об'єднати єврейський пролетаріат Галичини. Щодо професійного робітничого з'їзду, то він висловився за розпуск «Братерств» і «Поступів».

Натомість євреї-соціал-демократи доводили необхідність утворення їхньої самостійної партії. «Самі умови життя штовхають єврейський пролетаріат у цьому напрямку, в... умовах у яких живемо - заявляли ініціатори утворення ЄСДП, єврейська соціально-демократична партія є історично необхідною!» [21, с. 5]. Речники самостійних дій утворили організаційний комітет, до складу якого увійшли Р.Бірінбаун, Й.Блюм, А.Бльосбальд та ін. [21, с. 8].

На з'їзді, що відбувся 9-10 липня 1905 р. у Львові, проголошено утворення ЄСДП. Делегати з'їзду прийняли програму Соціал-демократичної робітничої партії Австрії (СДРПА), ухвалену останньою 1901 р. у Відні [25, с. 130]. Її партійна доктрина ґрунтувалася на засадах боротьби з капіталізмом. Прийнятним для євреїв був задекларований СДРПА постулат захисту класових інтересів пролетаріату без огляду на національність та походження [10, с. 145-146].

У практичній діяльності ЄСДП обстоювала засаду класової боротьби, вимагала загального виборчого права та домогалася надання євреям національно-персональної автономії.

Вагомий вплив на єврейське суспільно-політичне життя в Галичині справляли ортодокси. Тривалий час вони не мали власної партійної структури. Вона постала згодом - на початку 1919 р. прибравши назву «Агудат Исраель» (Об'єднання Ізраїлю). Метою партії визначено влаштування й захист життя євреїв згідно засад юдаїзму й національних традицій [5, арк. 89].

Осторонь єврейського національного табору поставили себе лише асимілятори. З занепадом асиміляції в лоні німецької культури посилювалися настрої виховання євреїв у польському дусі. Такий статус-кво усталився у другій половині XIX ст. Речником нового асиміляційного напрямку виступав журнал «Отчизна».

Відродження Польської держави надало асиміляційним тенденціям нового звучання. Як наслідок - у листопаді 1918 р. у Львові постав «Союз поляків Мойсейового віросповідання» [26, s. 363].

Програмні постулати діючих у Східній Галичині єврейських політичних партій дозволяють констатувати розмежування національних сил у декількох площинах: ставлення до відродження національного вогнища в Палестині («Загальні сіоністи», «Мізрахі», «Поалей-Ціон» - з одного боку, Бунд, ЄСДП - з другого), протистояння між традиціоналістами і секуляризованими колами єврейської громадськості («Агудат Исраель» протистояла як сіоністським партіям через їхню палестинську діяльність, яку сприймала як блюзнірство, так і лівим через нехтування ними релігійних засад та послугування ідеями класової боротьби), соціальної політики (у даній проекції партія «Поалей-Ціон» приєднувалася до інших єврейських соціал-демократичних партій). На узбіччі національних сил перебували асимілятори.

Партійна структуризація єврейської громадськості відбувалася одночасно з становленням партійної структури українського політичного табору. Національний принцип їхнього формування зумовив політичне дистанціювання двох народів. У силу суспільно-історичних реалій цей результат виявився закономірним: зростаюча національна самоідентифікація сприяла формуванню світоглядних ідеалів, що ґрунтувалися на пріоритетах інтересів власного народу. Впродовж кінця XIX - початку XX ст. українці та євреї співпрацювали в складі лише однієї партії - СДПГІС. З часу утворення самостійних єврейської та української соціал-демократичної партій, які постали внаслідок відокремлення від СДПГІС, у Галичині не було жодної партійної структури, в якій співпрацювали б представники двох націй. Разом із взаємовіддаленням на економічному ґрунті та у царині культури, національний принцип формування партій усталив українсько-єврейське дистанціювання. Обидві нації, що наприкінці XIX ст. обґрунтували завдання здобуття державної незалежності, акумулювали зусилля на реалізацію своїх стратегічних цілей. Першими використати свій шанс на побудову держави випало на долю українців.

Джерела та література

1. Авинери Ш. Основные направления в еврейской политической мысли. - Б.м., 1983.
2. Алексієвець Л. Польща на етапі відродження і становлення національної державності (1918-1921 рр.) // Наукові записки Тернопільського державного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. - 2000. - Вип. 11. - С.176-182.
3. Герцль Т. Избранное. - Б.м., 1990.
4. Дейвіс Н. Європа. Історія / Пер. з англ. - К., 2000.
5. Державний архів Івано-Франківської області (далі - ДАІФО), Ф. 2сч, оп. 3, спр. 1091.
6. ДАІФО, Ф. 8сч, оп.1, спр. 109с.
7. ДАІФО, Ф. 69сч, оп. 1, спр. 3с.
8. Державний архів Рівненської області, Ф. 30, оп. 18, спр. 1768.
9. Державний архів Львівської області, Ф. 110, оп. 1, спр. 975.
10. Жерноклеєв О. Українська соціал-демократія в Галичині: Нарис історії (1899 - 1918). - К., 2000.
11. К столетию Базельского Конгресса. Лекция и интервью профессора Якова Хонигсмана. - К., 1997.
12. Кутуцяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. - 1939 р.). - Івано-Франківськ, 1993.
13. Лозинський М. Жидівська соціальна демократія в Галичині // Літературно-Науковий Вістник. - 1905. - Т. XXXII. - Кн. X. - С. 1-21.
14. Меламед В. Евреи во Львове (XIII - первая половина XX века). События, общество, люди. - Львов, 1994.
15. Монолатій І. Забутий світ - коломийські євреї // Хроніка 2000. - 1998. - № 21-22. - С. 145-152.
16. Наймолодше галицьке стронництво політичне // Правда (вістник політики, науки і письменства). - 1895. - Випуск LXXIV. - Т. XXIV. - С. 151-154.
17. Павко А. До питання про формування партійно-політичної системи у Східній Галичині наприкінці XIX - на початку XX ст. // Пам'ять століть. - 2000. - № 3. - С. 136-144.
18. Хонигсман Я., Найман А. Евреи Украины (Краткий очерк истории): В 2-х ч. - К., 1992. - Ч.1.
19. Центральний державний історичний архів у Львові, ф. 338, оп. 1, спр. 494.
20. Chwila.- 1923, 20 listopada. - S. 2.
21. Czego chcemy?- Б.м., б.р.
22. Feldman W. Stronnicwa i programy polityczne w Galicyi. 1846-1906: W 2-ch t. - Kraków, 1907.- Т. I.
23. Holzer J. Mozaika polityczna Drugiej Rzeczypospolitej. - Warszawa, 1974.
24. Glos Bundu.- 1919, 6 marca. - S. 2.
25. Piasecki H. Sekcja żydowska PPSD i Żydowska Partja Socjalno-Demokratyczna. 1892-1919/1920. - Warszawa-Kraków-Gdansk-Lodz, 1982.
26. Sprawy Narodowościowe.- 1936.- №3-4.

27. Śliwa M. Kwestia żydowska w polskiej myśli socjalistycznej // Żydzi w Małopolsce. Studia z dziejow osadnictwa i życia społecznego. Praca zbiorowa pod redakcją F.Kiryka. - Przemyśl, 1991.- S. 273-288.
28. Żydzi w Polsce odrodzonej. Działalność społeczna, gospodarcza, oświatowa i kulturalna / Pod red. I.Shipera, A.Tartakowera, A.Haftki.- Warszawa., s.a.- T. II.

УДК: 93 : 316. 75 (438) „1921 / 1939”

В.Комар

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ПРОМЕТЕЇЗМУ У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ

Політика прометеїзму Польщі у 1918-1939 рр. знайшла своє відображення у працях польських [1], українських [2] і російських [3] авторів, однак формування прометеївської ідеології залишилося поза увагою дослідників.

Висвітлення означеної теми слід розпочати зі з'ясування понять, оскільки з наукової точки зору проблема політичного прометеїзму розроблена недостатньо. Сам термін „прометеїзм” походить від міфічного героя Прометея, який пожертвував собою заради добра людей. Ідея прометеїзму Польщі виникла в ХІХ ст., коли Річ Посполита перестала існувати як суверенна держава. Це була свого роду ностальгія за часами великодержавності Польщі, яка „озброївшись” Ягеллонською ідеєю, об'єднала навколо себе литовські, українські і білоруські землі.

У контексті досліджуваної проблеми ідея прометеїзму – це віра у місійне покликання Польщі щодо народів, поневолених російським імперіалізмом. Польща як Прометей добровільно брала на себе обов'язок очолити національно-визвольний рух цих народів і нести світло європейської цивілізації на схід.

На цьому ґрунті вже в міжвоєнний період сформувалася прометеївська ідеологія – як система концептуально оформлених уявлень і ідей, що виражала інтереси, світогляд та ідеали різних суб'єктів політики, насамперед, найближчого оточення Ю. Пілсудського (пілсудчиків), політичних партій і суспільних рухів.

Для сучасної України врахування різних варіантів ідеологій та ідеологічних програм наших найближчих сусідів, в яких домінувало українське питання, має вирішальне значення для вироблення зовнішньополітичної орієнтації держави і сприйняття її в світі, що і підкреслює актуальність даного дослідження.

Специфіка прометеївської ідеології полягала в тому, що вона створювалася завдяки діяльності самого Ю. Пілсудського, політичного апарату соціалістичної партії, а також окремих політиків, публіцистів і вчених. Ю. Пілсудський ще в 1904 р. в „Меморіалі” до японського уряду звернув увагу на необхідність використання проти Російської імперії чисельних неросійських народів, що проживали в Чорноморсько-Балтійському басейні, підкреслюючи при цьому, що Польща у цій боротьбі має зайняти провідне становище [4, s. 253.].

Боротьба з „Москвою” задля збереження національної ідентичності і визволення від „російського ярма” була пов'язана із соціалістичним революційним рухом, який повстав на початку ХХ ст. Ю. Пілсудський протягом довгих років боротьби за незалежність Польщі перебував на провідних ролях у Польській соціалістичній партії (ППС), а з листопада 1906 р. став керівником ППС-революційної фракції. З його ініціативи ця партія, що вирізнялася серед інших соціалістичних партій організаційною дисципліною і розбудовою мережі зв'язків на території Росії і за кордоном, а також, маючи потужне видавництво, допомагала литовським, латвійським, білоруським і українським соціалістам [5, s. 138]. Найближчі соратники Ю. Пілсудського підтримували організаційні контакти з неросійськими соціалістичними партіями. На перше місце серед них виходить постать Л. Василевського, який був членом ЦК ППС-революційної фракції, а згодом після відродження незалежної Польщі у 1918 р. став її першим міністром закордонних справ.

Складовою частиною польського прометеїзму стала концепція федералізму Польщі, яка сформувалася у середовищі прихильників Ю. Пілсудського ще під час Першої світової війни і своїм зовнішньополітичним вектором спрямовувалась проти російського царизму. Пілсудчики пропонували відновлення Речі Посполитої як наддержави шляхом її федерації з Литвою, Білорусією, Україною [6, с. 154]. Вважаючи Східну Галичину споконвічними польськими землями, федералісти виступали за її інтеграцію в майбутню польську державу. Пов'язавши Наддніпрянську Україну федераційними зв'язками і підпорядкувавши її польському політичному впливові, пілсудчики намагалися забезпечити кордони Польщі від головного, на їх погляд, ворога – Російської імперії.

Ситуація змінилася докорінним чином після завершення Першої світової війни. Поряд із відродженням незалежної Польщі, на руїнах імперій Романових і Габсбургів, з'явилися незалежні держави Фінляндія, Литва, Латвія і Естонія, утворилися й українські держави: Українська Народна Республіка (УНР) і Західно-Українська Народна Республіка (ЗУНР), а також Північний Кавказ, Грузія, Азербайджан і Вірменія, утвердження яких на міжнародній арені внаслідок зовнішніх і внутрішніх обставин завершилося поразкою.

З М І С Т

Розділ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Г.Кособуцька МИЛОСЕРДЯ ЧЛЕНІВ БРАТСТВ ЯК ВИЯВ МЕНТАЛІТЕТУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	3
Л.Петрук, Л.Терешко ТРАДИЦІЇ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ	8
Л.Терешко, Ю.Терешко КОЗАЦТВО ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН	10
В.Андрущенко, М.Юрій САКРАЛЬНИЙ СВІТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	13
Н.Сорочан ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ МИСТЕЦТВ І НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ ДОБИ ДИРЕКТОРІЇ	27
Т.Макаренко ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ЛИСТОПАДІ 1917 - СІЧНІ 1918 Р.	31
А.Киридон СТРАТИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ УПРОВАДЖЕННЯ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН (1917 – 1930-ТІ РОКИ)	35
Р.Пальчевський ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕЇ СЕРЕД УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАКАРПАТТЯ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД ХХ СТОЛІТТЯ	45
В.Матвєєва ЩО ДО ПИТАННЯ ПРО ДОСТОВІРНІСТЬ ДжЕРЕЛ ПРО ЧИСЕЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ, ПОЛОНЕНИХ ПІД ЧАС РАДЯНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ВІЙНИ 1919-1920 рр.	48
С. Шульга ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВИЩА ЧЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ ТА ПОЛЩІ В 20-30-ТІ РР. ХХ СТ.	52
М.Гон СТРАТЕГІЯ ІНТЕГРАЦІЇ ЄВРЕЇВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В ПОЛЬСЬКУ ДЕРЖАВУ (1923-1939 рр.)	57
Л.Бородинська СОЮЗ СЛОВ'ЯНСЬКИХ ГРОМАД ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН У ПОЛЬЩІ: МІЖКОНФЕСІЙНІ ВІДНОСИНИ І БОРОТЬБА ЗА СФЕРИ ВПЛИВУ	62
П.Савчук, П.Мельничук ПРОБЛЕМА НЕСУМІСНОСТІ ЖИТТЄВИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА ПОЧАТКУ 30-Х РОКІВ ХХ СТ. ЗІ СТАЛІНСЬКОЮ СТРАТЕГІЄЮ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ПЕРЕБУДОВИ СРСР	66
В.Ковальчук ІТАЛІЙСЬКИЙ ВЕКТОР ДІЯЛЬНОСТІ ОУН У 1930-Х РР.	70
Р.Давидюк СТАНОВИЩЕ ПОЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ НА РІВНЕНЩИНІ У ПЕРІОД „РАДЯНІЗАЦІЇ” (ВЕРЕСЕНЬ 1939-ЧЕРВЕНЬ 1941 РР.)	75
І.Булига РОЛЬ ПОЛІТИЧНОГО ЧИННИКА В РЕЛІГІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ НА ВОЛИНІ У 1939-1940 РР.	81
О.Тсвікова РУСИФІКАТОРСЬКА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ В РОКИ ТИМЧАСОВОЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОТАЛІТАРНОЇ СИСТЕМИ	84

Розділ 2.
ІСТОРІЯ ВОЛИНИ. КРАСЗНАВСТВО

О.Шмид ПОЛЬСЬКА КОЛОНІЗАЦІЯ ВОЛИНИ У 1861-1914 РР.: ДЕМОГРАФІЧНИЙ ТА ЗЕМЕЛЬНИЙ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ	90
А.Кукурудза РАДИКАЛЬНО-РЕФОРМАЦІЙНІ НАСТРОЇ ПРАВОСЛАВНИХ ВОЛИНИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 20-Х РР. ХХ СТ.	94
О.Нагорнюк РОСІЙСЬКИЙ МОНАРХІЗМ НА ВОЛИНИ В 20-Х РР. ХХ СТ.	98
В.Галуха СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ СТРУКТУРНИХ ЗМІН У АГРАРНІЙ СФЕРІ ВОЛИНИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ	102
Т.Вісина УКРАЇНСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ РУХ У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ В 20-30-Х РОКАХ ХХ СТ.: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	108
В.Вісін УКРАЇНСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ РУХ У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ В 20-30-Х РОКАХ ХХ СТ.: ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ І ІСТОРІОГРАФІЇ	111
А.Шваб, С.Шинкар УКРАЇНОМОВНА ПЕРІОДИКА У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ В 1921–1939 РОКАХ	116
А.Жив'юк, Д.Сирота ПОШИРЕННЯ ТВОРЧОСТІ ТА ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА РІВНЕНЩИНІ У 1920-1930-Х РР.	122
І.Марчук ДОКУМЕНТИ НІМЕЦЬКИХ ОКУПАЦІЙНИХ ОРГАНІВ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ НА ВОЛИНИ (1941 – 1944 рр.)	127
О.Сущук ВИКОРИСТАННЯ ВІНИЩУВАЛЬНИХ БАТАЛЬЙОНІВ РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИМИ ОРГАНАМИ У БОРОТБІ З ОУН ТА УПА НА ВОЛИНИ (1944-1953)	135
М.Ясінський ДО ІСТОРІЇ БУДІВНИЦТВА РІВНЕНСЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ	139

Розділ 3.
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ.
ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

В.Ореховський ДЕРЖАВА І ЦЕРКВА ДОБИ КОНСТАНТИНА І ВЕЛИКОГО (306-337 РР.)	143
Т.Олексівець ЛОКАЦІЙНІ МІСТА НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕХІЇ	146
П.Шляза ФІЛІП ФЕЛІЦІАН ШУМБОРСЬКИЙ (1771 - 1851): ХОЛМСЬКИЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИЙ ЄПИСКОП	149
А.Шабачук «БАЛТІЙСЬКА ПРОБЛЕМА» ПІД ЧАС ЦАРЮВАННЯ ОЛЕКСАНДРА ІІ (1855 – 1881)	154
Ю.Федорик ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ПОЛЬСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ У 1834 – 1875 РОКАХ	158
Л.Шугаєва МОЛОКАНИ І ДУХОБОРИ: СУСПІЛЬНО-ДУХОВНІ ВИТОКИ І ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІРОВЧЕННЯ	161
С.Косяк КОЛОНІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПАНГЕРМАНСЬКОГО СОЮЗУ (1891 – 1900 рр.)	167

Р.Постоловський ФОРМУВАННЯ ЧЕСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ В ЕПОХУ ЧЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ В КОНЦЕПЦІЇ АЛЬБЕРТА ПРАЖАНКА	172
М.Гон ГАЛИЧИНА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.: ФОРМУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКОГО СЕГМЕНТУ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ	179
В.Комар ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ ПРОМЕТЕЇЗМУ У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ	184
Л.Галуха ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОСЛАВ'Я У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ	188
П.Поліщук ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ „ПОЛЬСЬКОЇ ПІДПІЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ”	193
О.Казакова СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ОКУПОВАНИХ ПОЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ 1939-1941 РР.	198
Л.В. Мороз НОВА ОЦІНКА ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У РОМАНІ „ЧАС ЖИТИ І ЧАС ПОМИРАТИ” ЕРІХА МАРІЇ РЕМАРКА	201
В.Лесняк ЕВОЛЮЦІЯ ПРИНЦИПУ РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ В ІСПАНІЇ (1939 - 1986)	204
І.Кисарець ТЕХНОЛОГІЇ ВПЛИВУ ЗМІ НА КОНСОЛІДАЦІЮ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	209
Е.Понамарчук ИРАН И АРАБСКИЕ СТРАНЫ НАКАНУНЕ ИРАНО-ИРАКСКОЙ ВОЙНЫ	213
С.Троян БАЗОВІ ЗАСАДИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА І ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРО РЕГІОНІВ	217
Є.Кіш ПРОБЛЕМИ НОВИХ СХІДНИХ КОРДОНІВ ЄВРОСОЮЗУ	224
Т.Герасимчук ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ГЛОБАЛЬНА СТРАТЕГІЯ США: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ, ОСНОВНІ ПОЗИЦІЇ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	229

Розділ 4. ПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ ТА ПРОЦЕСИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ. МЕТОДОЛГІЯ, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

Т.Кузьма ЗАРУБІЖНА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРО МЕКСИКАНСЬКУ ЕКСПЕДИЦІЮ 1861 – 1867 РР.	234
О.Асауленко МОНАСТИРІ ПОЛТАВЩИНИ: ІСТОРІОГРАФІЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	237
Ю.Блох ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУСІЙ В АНГЛІЇ ЩОДО ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ У 1902 – 1914 РР.	241
В.Борщевич НА МАНІВЦЯХ РОСІЙСЬКОЇ ОРТОДОКСАЛЬНОЇ ІДЕОЛОГІЇ: АРХІМАНДРИТ СМАРАГД (ЛАТИШЕНКОВ)	246
О.Полянський «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ» ЯК НАУКОВА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ	251
В.Михайлов ОЛЕНА АПАНОВИЧ – ІСТОРИК УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА (біоісторіографічний аспект)	255
А.Слесаренко АНТИТОТАЛІТАРНІ РУХИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 1968-1989 РР. В ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ, ЧЕСЬКІЙ ТА СЛОВАЦЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	260

А.Наумов ПЕРШЕ ПРЕЗИДЕНТСТВО ВОЛОДИМИРА ПУТИНА В РОСІЇ: СТАНОВЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ	265
Ю.Дроздик, В.Мартинюк ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЕНЩИНИ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИБОРІВ ДО МІСЦЕВИХ РАД 26. 03. 2006 р.)	270
О.Петухова ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	275
J.Jestal WOBEC MIGRACJI: POLITYKA TOŻSAMOŚCI CZY MULTIKULTURALIZM	279
A.Karnauch ZJAWISKO MIGRACJI W PRASIE UKRAIŃSKIEJ	283
В.Терещук ДОСВІД США У ВИКОРИСТАННІ ЗАСОБІВ ЕЛЕКТРОННОГО PR ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ	287
Г.Хлистун КОНЦЕНТРАЦІЯ ТА МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДРУКОВАНИХ ЗМІ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ	291
І.Сєрих ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПОЛІТИКИ ЗРІВНОВАЖЕНОГО РОЗВИТКУ	297
К.Ерофеев УРОКИ ПРАВОПРИМЕНИТЕЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ФЕДЕРАЛЬНОГО ЗАКОНА «О СВОБОДЕ СОВЕСТИ И О РЕЛИГИОЗНЫХ ОБЪЕДИНЕНИЯХ»	301

Розділ 5.

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, РЕФЕРАТИ ТА ОГЛЯДИ

Ю. Войцехівський, Ю. Руда, В. Балута РЕЦ.: БЕРДЯНСЬКА ЧОЛОВІЧА ГІМНАЗІЯ (ОСТАННЯ ТРЕТИНА ХІХ СТОЛІТТЯ) / УПОРЯДНИКИ: В.М.КОНСТАНТИНОВА, І.І.ЛИМАН // МАТЕРІАЛИ З ІСТОРІЇ БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ. ТОМ 1. – К.: ОСВІТА УКРАЇНИ, 2006. – 528 С.	304
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	306
ЗМІСТ	308

Наукове видання

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

Випуск 13

Відповідальний за підготовку збірника до видання – С.С. Троян

Комп'ютерна верстка – С.С.Троян

Комп'ютерний макет – О.Ю.Третяк

Обкладинка – О.Я.Тарасюк

Підписано до друку 5. 01. 2008 р. Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”. Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 39,0. Зам. № 51/1.

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2008. – Випуск 13. – 311 с.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу РДГУ, вул. С.Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028.